

KÖZÚTI JÁRMŰVEKBEN ALKALMAZOTT VILLAMOS HAJTÁSOK KUTATÁSA ÉS FEJLESZTÉSE

Varga Zoltán, Kuslits Márton

Járműipari Felsőoktatási és Kutatási Együttműködés
szekció

A KUTATÁSOK CÉLJA ÉS HELYSZÍNE

Varga Zoltán

Hivatás-koncepció

A kutatóintézeti aktivitás két sarokpontja a mai járműtechnikát követő legkorszerűbb tudományos-technikai színvonalhoz való felzárkózás, illetve a valós környezet technikai és felhasználói igényeinek a kielégítése a lehető legfejlettebb tudományos-technikai eszközökkel, módszerekkel.

Az alapkutatótól a kísérleti mintadarabok kifejlesztéséig terjedő kutatási tartomány igyekszik valós piaci igényeket kielégíteni és pályázati feltételeknek megfelelni.

Hivatás-koncepció

A középpontban a járművek villamos hajtásai és az azokhoz szorosan kapcsolódó területek állnak:

- villamos motor tervezése tetszőleges helyre, körülményekre és teljesítménytartományra
- motorirányítás fejlesztése korszerű irányítási és elektronikai módszerek alkalmazásával
- központi elektronikus villamoshajtás- és járműirányítási, illetve kommunikációs rendszer fejlesztése
- egységesített, cserélhető akkumulátorcsomag fejlesztése, különböző járművek számára

Ezek alkotják a szélesebb értelemben vett járműhajtást, amelyet egységes rendszerben érdemes és szükséges fejleszteni.

A kutatás szervezeti felépítése

- Alapkutatás munkacsoportjai:
  - Mágneses jelenségek kutatása SZE
  - Irányítás kutatás MTA SZTAKI
- Alkalmazott kutatás munkacsoportjai:
  - Motor modellezés és szimuláció
  - Elektronikus rendszerek
  - Jármű irányítás modellezés és szimuláció
- Kísérleti fejlesztés
  - Energiatároló rendszerek
  - Elektronikus és hajtástechnikai vizsgálatok
  - Elektromágneses kompatibilitás vizsgálatok
  - Jármű fejlesztés

A kutatások helyszínei

Széchenyi István Egyetem Győr

*MTA Számítástechnikai és Automatizálási
Kutatóintézet*

Járműipari Kutató Intézet

- Közúti és Vasúti Járművek Tanszék
- Automatizálási Tanszék
- EMC labor

**SZÉCHENYI
ISTVÁN
EGYETEM**

RESEARCH CENTER OF VEHICLE INDUSTRY
FORSCHUNGSZENTRUM FÜR KRAFTFAHRZEUGE

JÁRMŰIPARI KUTATÓ KÖZPONT

VILLAMOSMOTOR-FEJLESZTÉS

Varga Zoltán

Villamosmotor-fejlesztés

Alap- és alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés

- Alapkutatás: a mágneses tér kutatására irányul. A cél feladatoptimalizált villamos motorok és azok modellezésének, szimulációjának megalapozása (Kutzmann Miklós előadása)
- Alkalmazott kutatás: az alapkutatás eredményeinek alkalmazása főként járműhajtásra optimalizált motorok modellezésével és szimulációjával. Az alapkutatás eredményeinek és a gyakorlatban már használatos módszereknek, eljárásoknak összehasonlítása (Szénásy István)
- Kísérleti fejlesztés: járműhajtásra alkalmas villamos motorok gépészeti kialakításának és villamos jellemzőinek modellezése, főként külső forgórészes, állandó mágneses szinkronmotorok alkalmazásának szempontjából (Szénásy István)

Villamos motorok alkalmazott kutatása

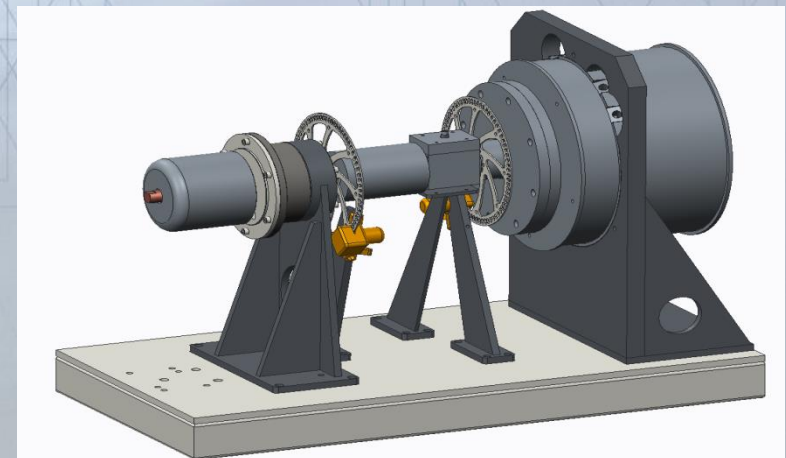
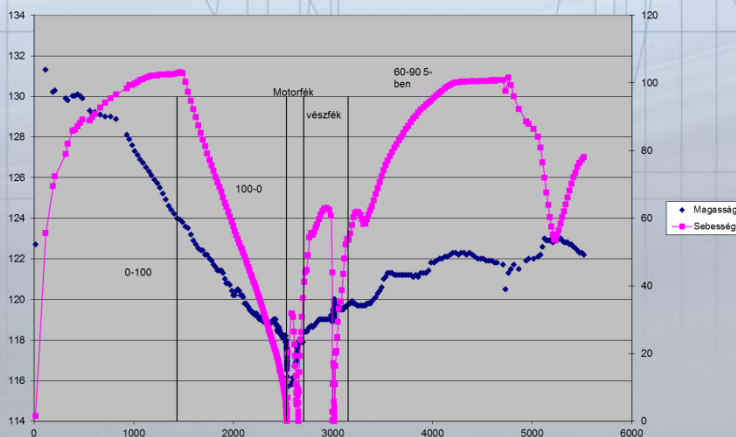
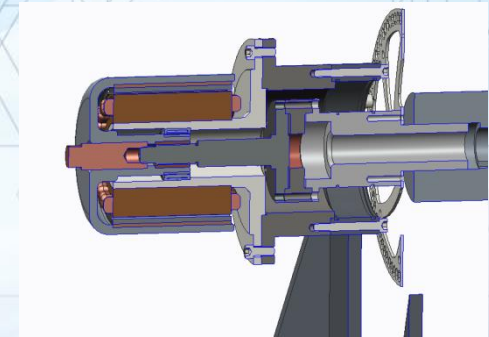
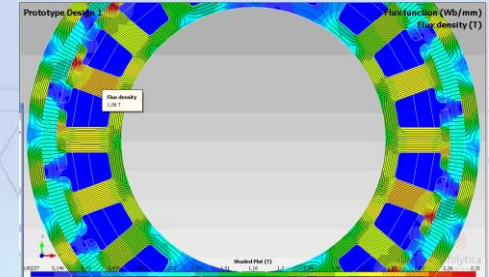
- A kutatott terület többféle járműfajta meghajtására alkalmas motorméreteket, hajtóműves vagy közvetlen meghajtásra alkalmas hajtóegységeket fog át.
- A kutatás célja hatásfok- és tömegoptimalizált, biztonságos hajtásrendszer létrehozása (PhD kutatási feladat)
  - A hatásfok- és tömegoptimalizáció a motorokra és a motor-hajtómű egységekre vonatkozik
  - A biztonságos rendszer a hajtásrendszer villamos feszültségének alacsony szinten tartását (50-100 V) jelenti (Beadás előtti szabadalom)

Villamos motorok kísérleti fejlesztése

- 250 W teljesítményű PMS motor fejlesztése kerékpárok hajtására
- 11 kW teljesítményű PMS motor fejlesztése motorkerékpárok hajtására
- 15 kW teljesítményű PMS motor fejlesztése városi személyszállító jármű számára
- Igény szerinti kísérleti motorok fejlesztése a szimulációs eszközrendszer használatával és a gépészeti tervezés elemeinek kiterjesztésével
  - Célzott teljesítményhatárok: 40 kW személygépkocsik, 100 kW autóbuszok számára

A villamosmotor-fejlesztés folyamata

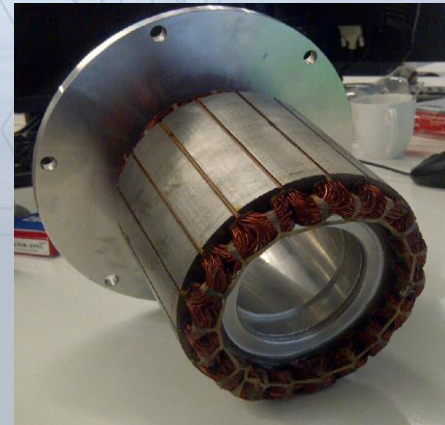
- Motor specifikáció, követelmények
- Motor szimuláció
- Gépészeti tervezés
- Kivitelezés
- Próbapadi vizsgálatok
- Járműves vizsgálatok

Megvalósított motorok

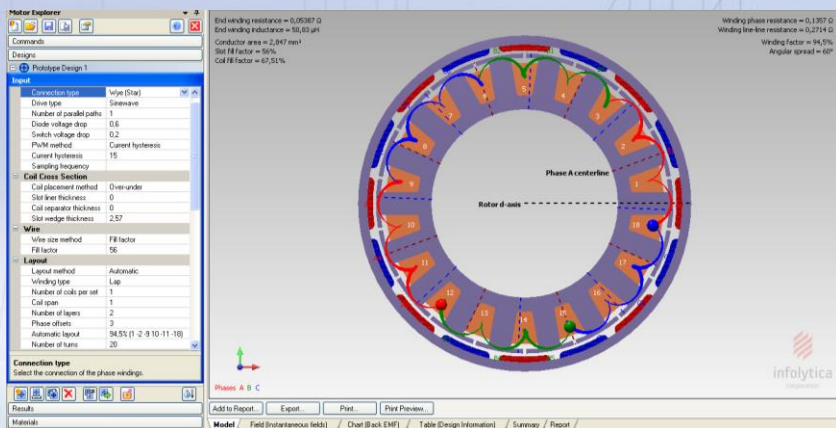
- 250 W kerékpár motor
- 11 kW motorkerékpár motor
- 15 kW járműmotor
- 30 kW járműmotor

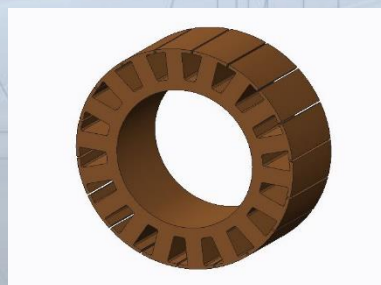
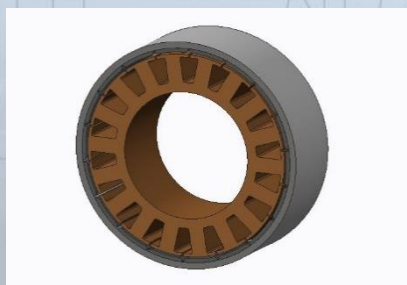

Megvalósított motorok – 250W-os PMS motor

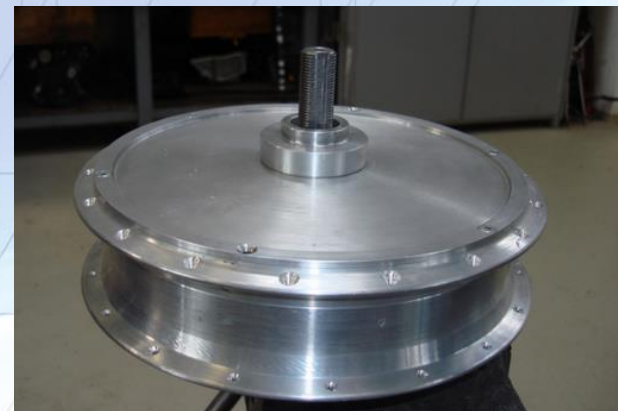
- Felhasználási terület:
  - Elektromos kerékpár

Tervezési fázis

A tekercsház és a mágnesgyűrű CAD rajza

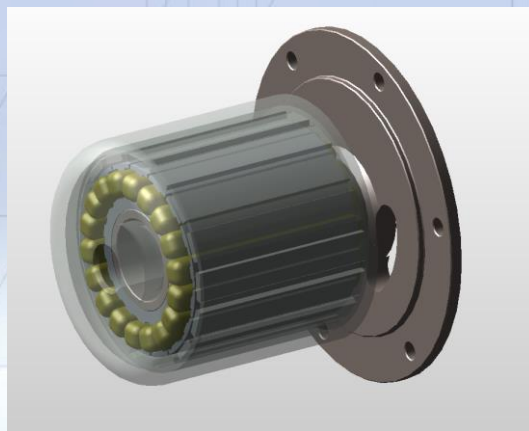
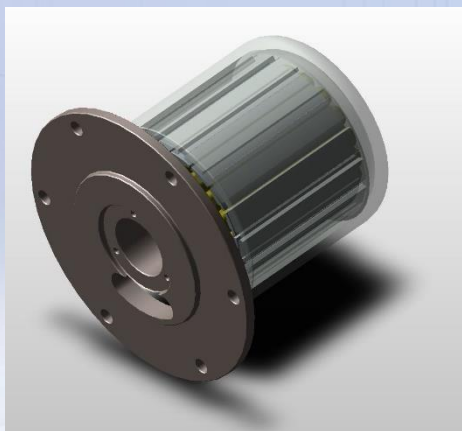
Megvalósult egység

Tesztperiódus a padon

Megvalósított motorok – 11 KW-os PMS motor

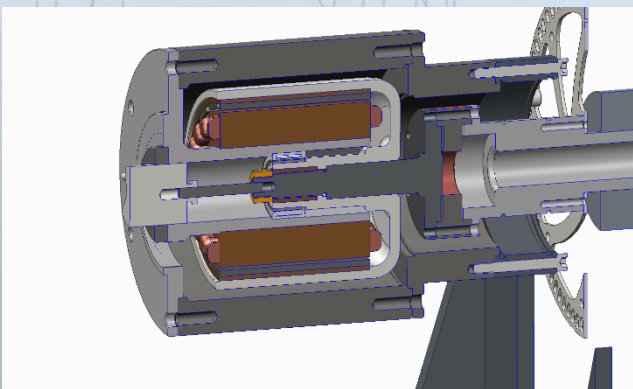
- Felhasználási terület:
  - Elektromos motorkerékpár

CAD modell

Tesztelés a próbapadon

A próbapadra való illesztés terve

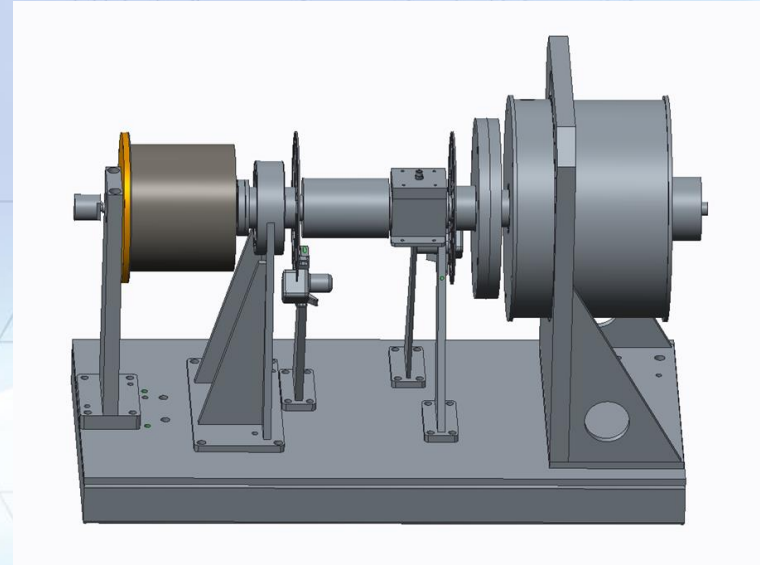
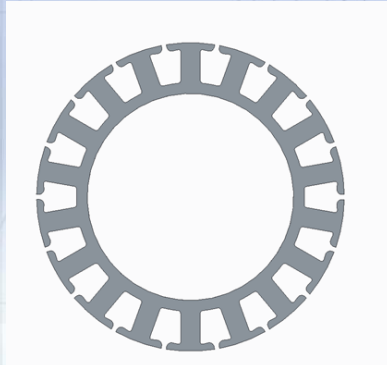
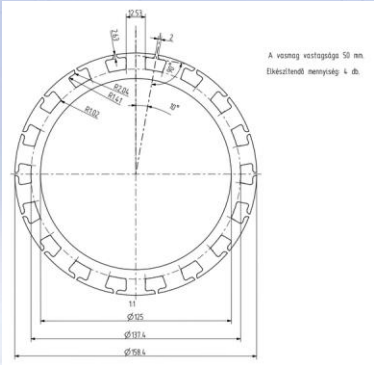

A legyártott alkatrészek

Megvalósított motorok - 15KW-os PMS motor

- Alkalmazási terület:
  - Városi kisautó

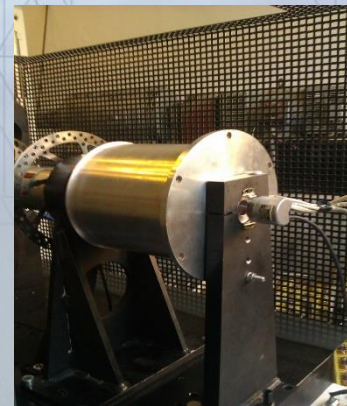

Tervezési szakasz, méretek és alakok meghatározása

A padra való illesztés terve

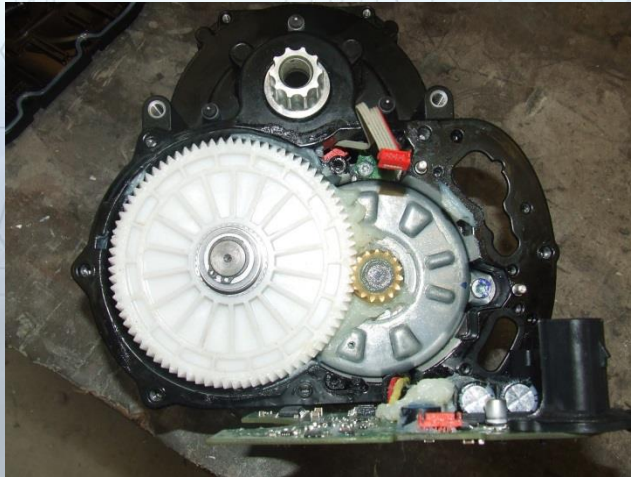
A motor összeszerelése

Tesztüzem a próbapadon

Különleges motor megoldások kutatása

- Ferrit mágneses motor szimuláció
  - Gyártható konstrukció keresése
  - Felkészülés a neodymbium nélküli világra
- Pedál generátor konstrukciók kutatása
  - Mechanikus transzmisszió helyettesítése

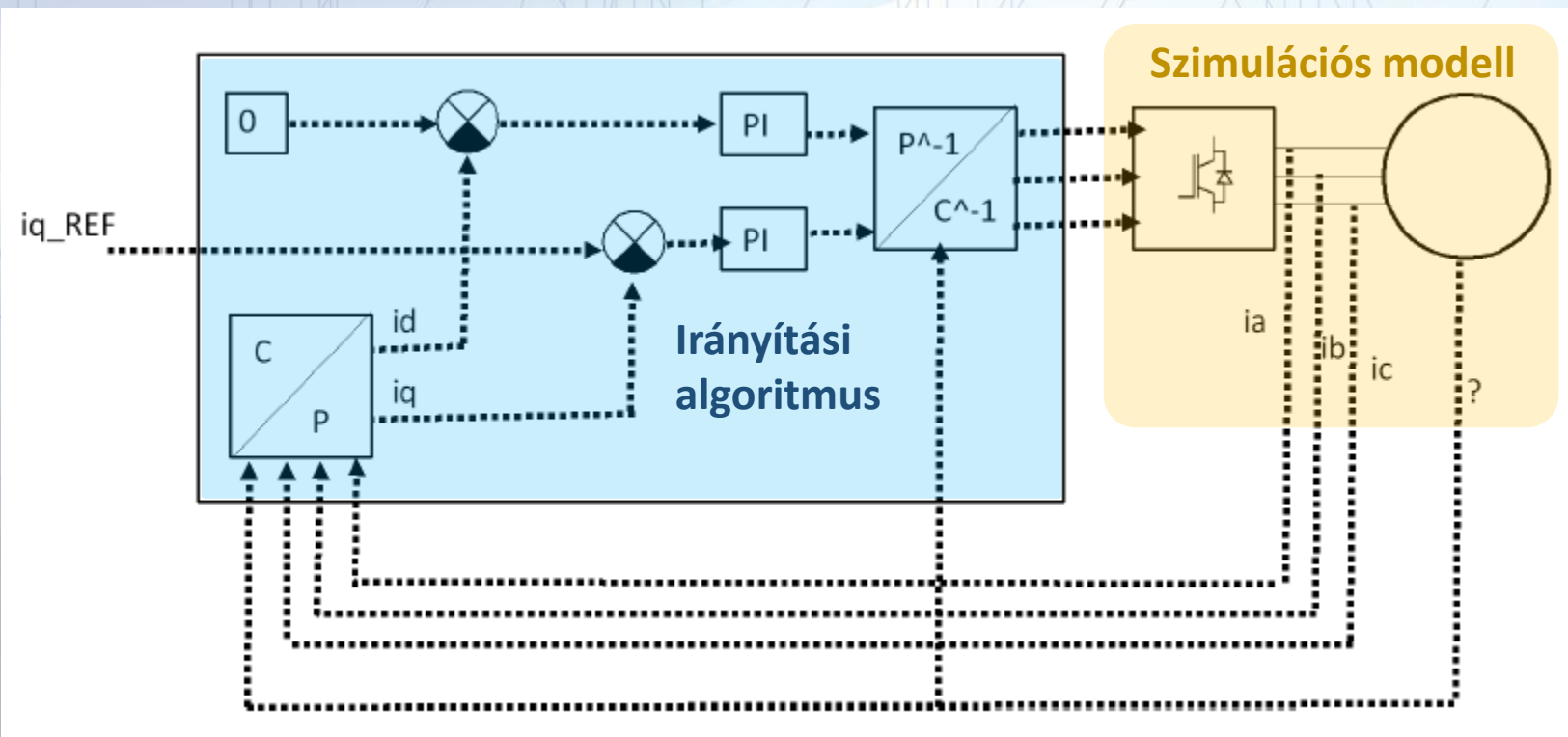
VILLAMOSMOTOR-IRÁNYÍTÁS FEJLESZTÉSE

Kuslits Márton

- Motorszabályozás fejlesztése szimulációs környezetben. Alap kutatás: Sumelidis Alexandros-Bakos Ádám előadása
- Motorszabályozás fejlesztése szimulációs környezetben. Alkalmazott kutatás: Kuslits Márton
- Univerzális, minden saját fejlesztésű motor számára használható irányítórendszer (hardver és szoftver) fejlesztése (Kuslits Márton, Lovas Szilárd)
- Modulárisan illeszthető teljesítményelektronika fejlesztése a motorok teljesítményszintjeinek megfelelően (Szeli Zoltán)

PMS motor irányítási algoritmusának fejlesztése szimulációs környezetben

- A PMS motor irányítási rendszere a motor áramszabályozásán alapul
- Az irányítási algoritmus kiegészítő elemeket is tartalmaz, pl.:
  - áramreferencia meghatározása
  - túláramvédelem
  - nyomaték becslése
  - stb.

PMS motor irányítási algoritmusának fejlesztése szimulációs környezetben

- A PMS motor irányítási rendszerének fejlesztéséhez alkalmazott szimulációs modell a motor csatolt villamos-dinamikai modellje (MATLAB/Simulink környezetben megvalósítva)

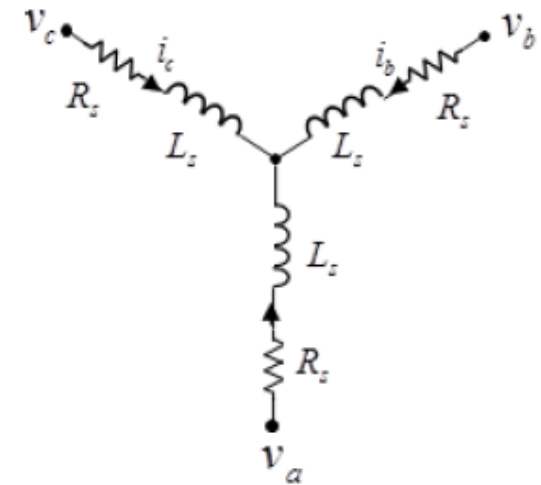
Áramegyenlet:

$$\begin{bmatrix} v_a \\ v_b \\ v_c \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} R_s & 0 & 0 \\ 0 & R_s & 0 \\ 0 & 0 & R_s \end{bmatrix} \begin{bmatrix} i_a \\ i_b \\ i_c \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \frac{d\Psi_a}{dt} \\ \frac{d\Psi_b}{dt} \\ \frac{d\Psi_c}{dt} \end{bmatrix}$$

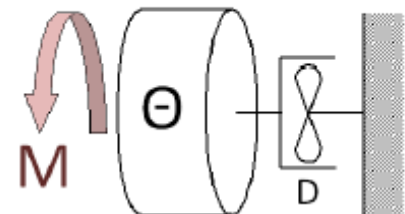
Dinamikai egyenlet:

$$-D\dot{\phi} + M = \Theta\ddot{\phi}$$

Villamos modell:

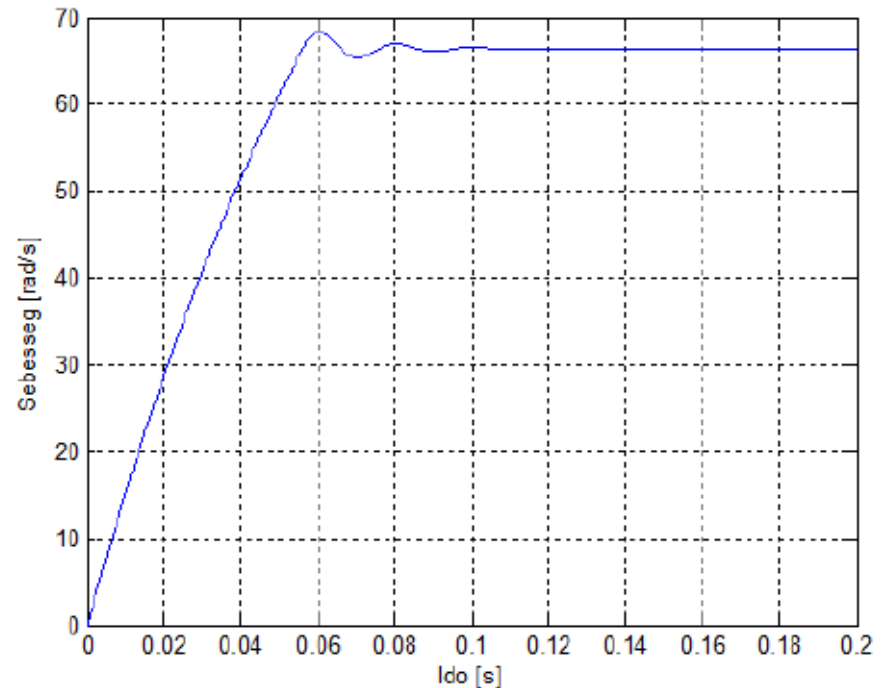
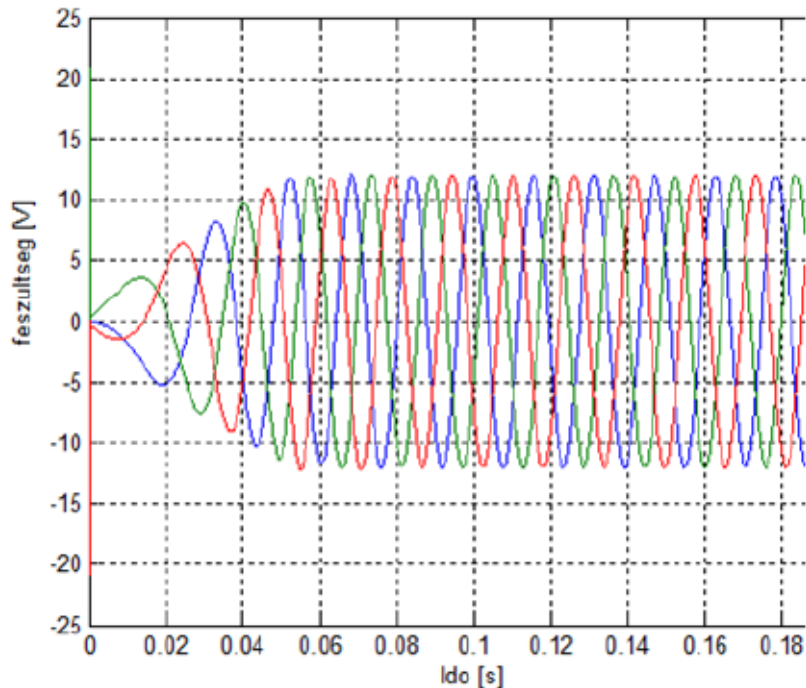
Dinamikai modell:

PMS motor irányítási algoritmusának fejlesztése szimulációs környezetben

- Az irányítási algoritmus a szimulációs modellhez hasonlóan MATLAB/Simulink környezetben van megvalósítva, egyszerűsítendő a kapcsolatot a szimulációs modellel
- A Szimulációs környezetben vizsgálható az irányítási algoritmus és a motor együttes viselkedése
- Példa: indulási folyamat

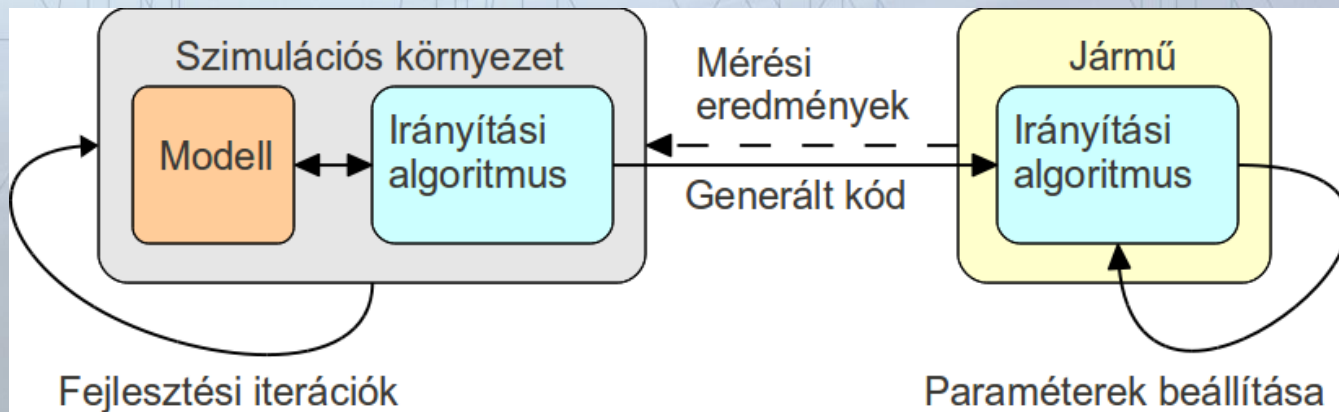

JÁRMŰIRÁNYÍTÁS-FEJLESZTÉS SZIMULÁCIÓS KÖRNYEZETBEN

Kuslits Márton

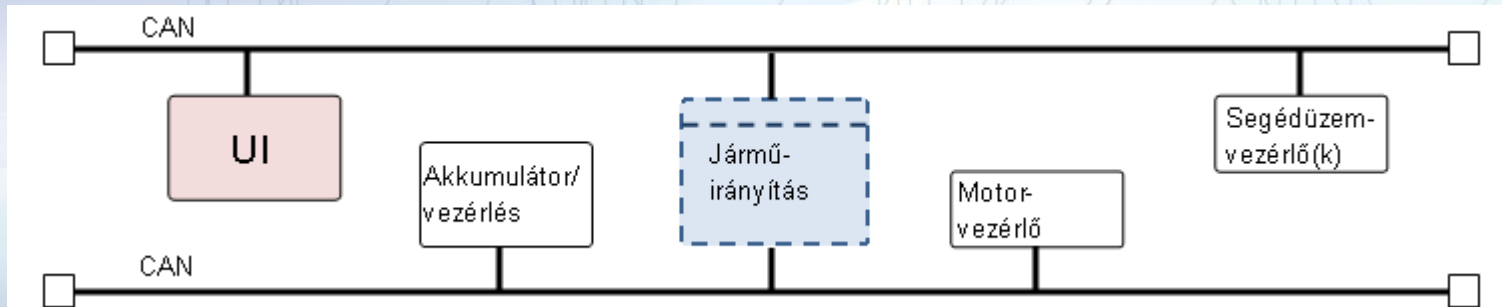
Irányítási rendszerek fejlesztése szimulációs környezetben

- Alkalmazási területek:
  - központi járműirányítási rendszer (VCU)
  - villamos motorok vezérlőegységei (MCU)
  - egyéb irányítórendszerek (tesztberendezések, perifériavezérlők, stb.)
- A szimulációs környezet alkalmazása lehetővé teszi:
  - a fejlesztésre fordított idő csökkentését
  - a fejlesztési költségek csökkentését
  - automatizált módszerek alkalmazását (pl. formális optimalizáció)
  - a konzisztencia biztosítását a tervezés és a megvalósítás között

Központi járműirányítási rendszer fejlesztése szimulációs környezetben

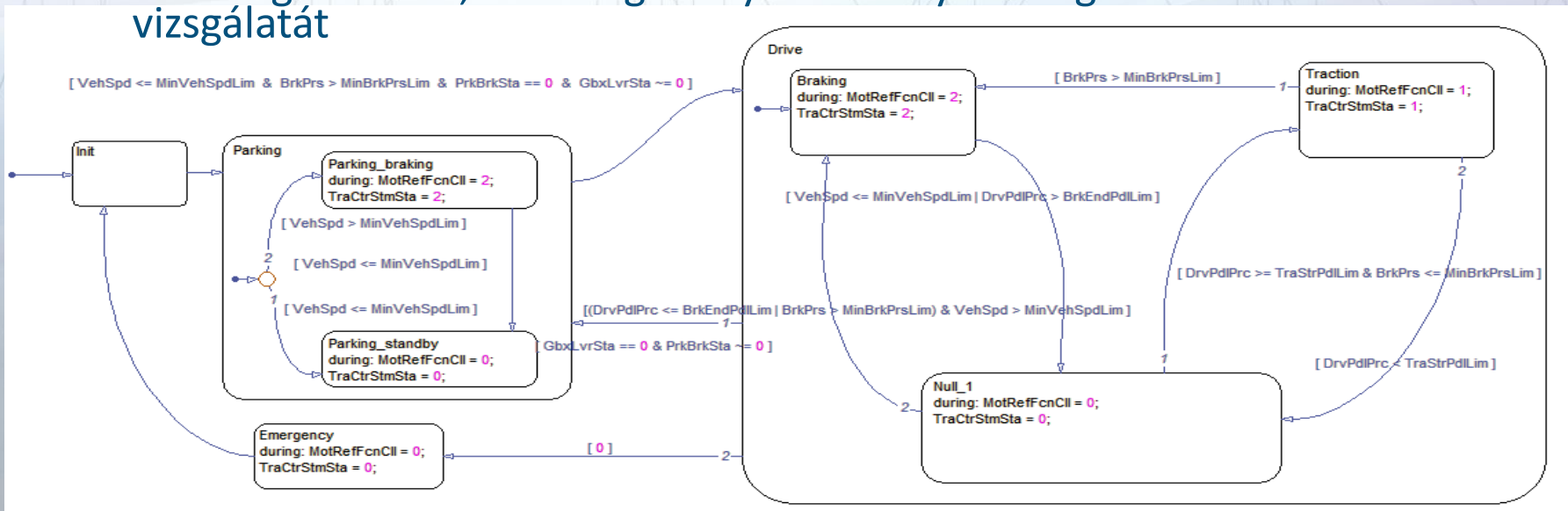
- A központi járműirányítási rendszer:
  - felügyeli és összehangolja az alrendszerek működését
  - kapcsolatot biztosít a kezelőszervek és a hajtásért felelős alrendszerek között

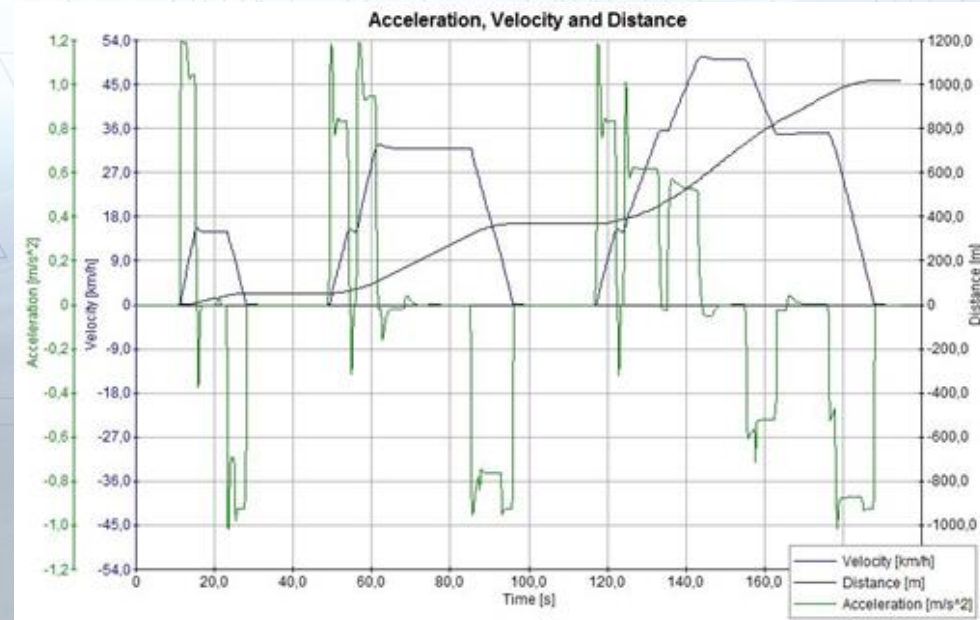
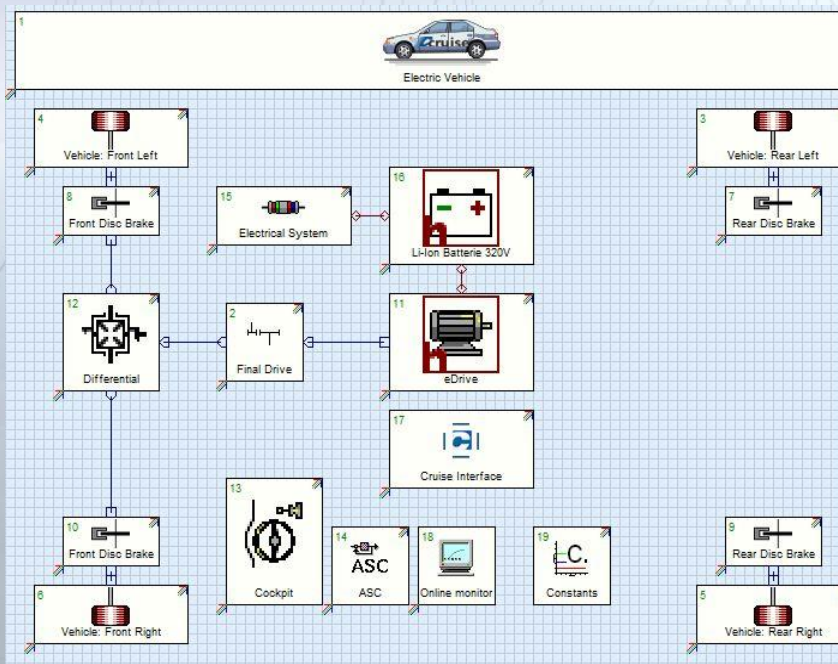
Központi járműirányítási rendszer fejlesztése szimulációs környezetben

- A központi járműirányítási rendszer központi eleme a jármű-állapotgép, ami meghatározza, hogy az egyes alrendszerek hogyan működjenek a különböző üzemállapotokban, pl.:
  - a jármű elindításakor
  - álló helyzetben
  - vonóüzemben, féküzemben, vagy üresjáratban haladáskor
  - üzemzavar esetén
  - stb.
- Az irányítási algoritmus MATLAB/Simulink, ill. Stateflow környezetben van megvalósítva, ami megkönnyíti az irányítási algoritmus szimulációs vizsgálatát

Központi járműirányítási rendszer fejlesztése szimulációs környezetben (Kuslits Márton, Kőrös Péter)

- A központi járműirányítási rendszer szimulációs vizsgálatához a szimulációs modellt a villamos hajtáslánc modellje biztosítja (AVL/CRUISE és MATLAB/Simulink környezetben megvalósítva)
- A szimulációs környezetben különböző üzemi körülmények között (pl. NEDC ciklus) vizsgálható a hajtásrendszer és az irányítási algoritmus(ok) együttes működése

ENERGIATÁROLÓ EGYSÉG FEJLESZTÉSE JÁRMŰHAJTÁS SZÁMÁRA

Varga Zoltán

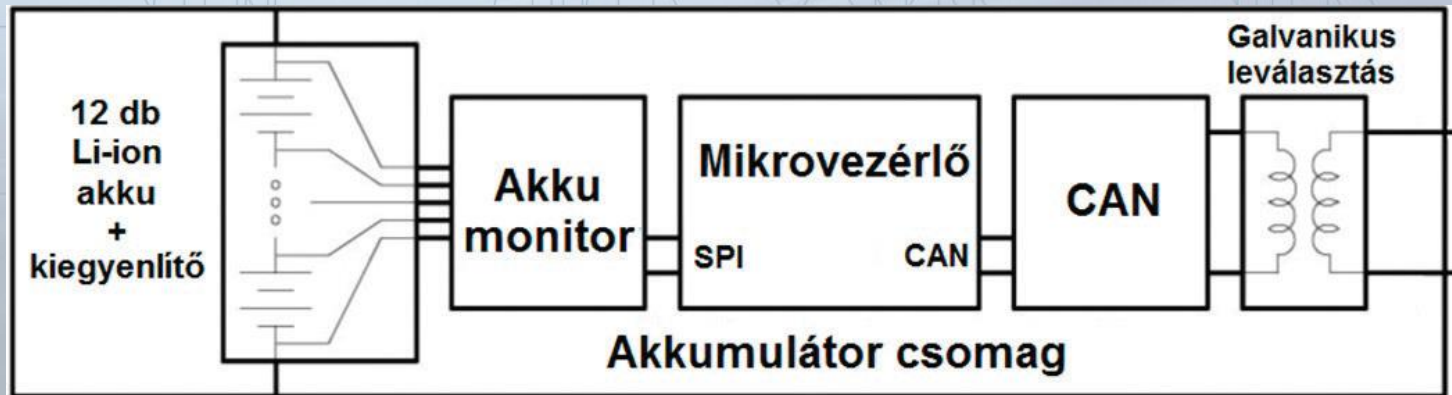
Egységesített, kifestültségű, cserélhető lítiumakkumulátor-csomag fejlesztése járművek számára

- Lítium akkumulátorcella megválasztása
- Cellatulajdonságok specifikálása, mérése (Kőrös Péter)
- Az akkumulátorok elhelyezése: az akkumulátorcsomag fizikai kialakításának tervezése
- Az akkumulátorok hőmérsékleti problémái megoldásának a közelítése
- Töltés kiegyenlítés és töltésfelügyeleti rendszer kifejlesztése (Szelei Zoltán)

Töltéskiegyenlítés és töltésfelügyeleti rendszer kifejlesztése

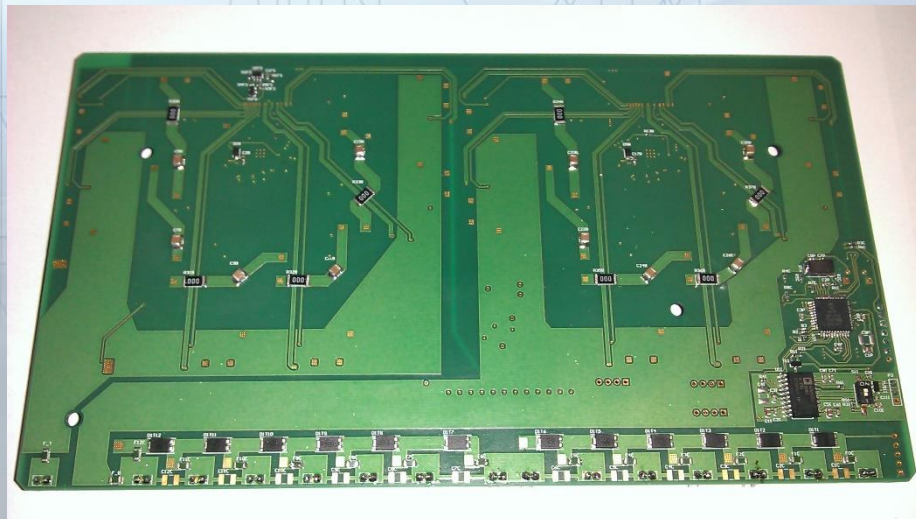
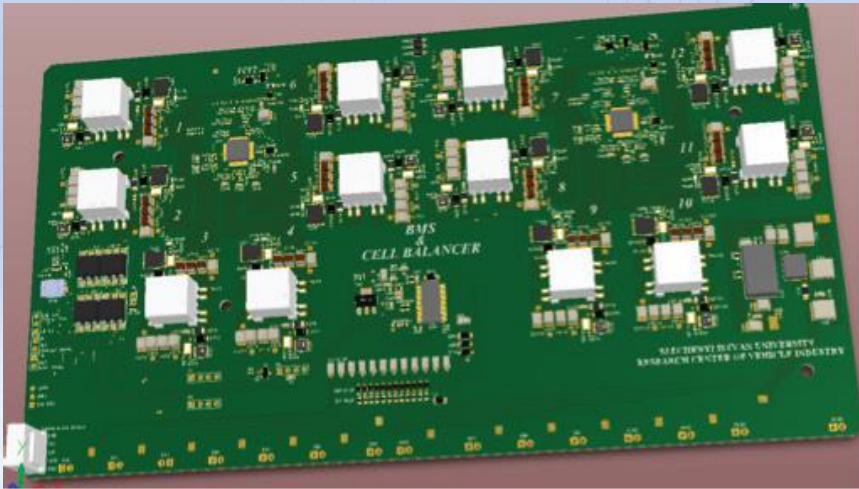
- 12 db sorba kötött lítium-ion akkumulátor cella monitorozása és kiegyenlítése
- Kétirányú aktív cellakiegyenlítés, cellából-teljes akkumulátorcsomagba
- Túlfeszültség, túlmerítés, túláram és túlmelegedés elleni védelem
- Rövidzár és szakadás detektálása a kkiegyenlítőkben
- Sorba kötött akkumulátor csomagok esetén csomagok közötti töltéskiegyenlítés
- CAN kommunikáció, vezeték nélküli kommunikációs bővítési lehetőség
- 100 μ V nagyságrendű feszültségmérés, $\approx$ 5A kiegyenlítő áram, 290 μ s teljes mérési idő

Töltéskiegyenlítés és töltésfelügyeleti rendszer kifejlesztése

- 3D terv és az elkészült BMS

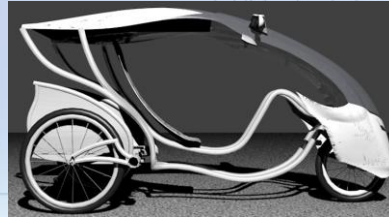

Az egységesített energiatároló rendszer elem

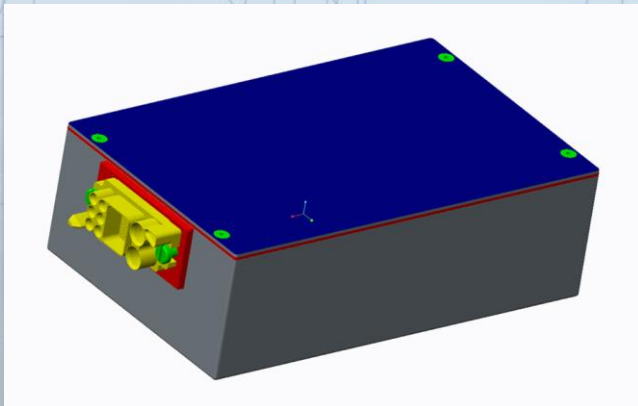
Városi autó

Tricikli

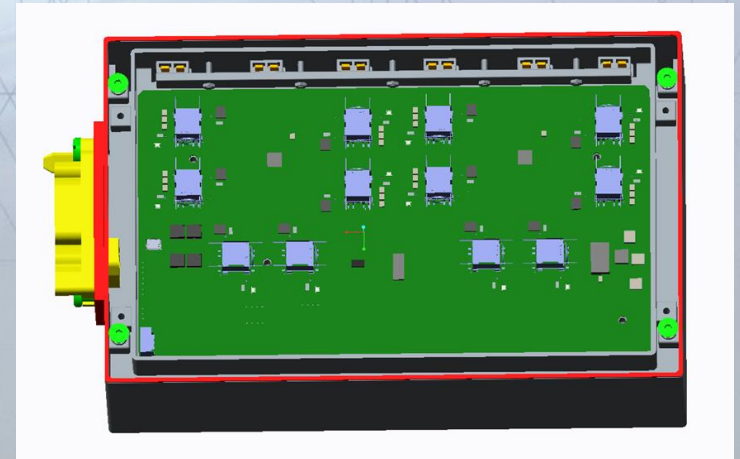
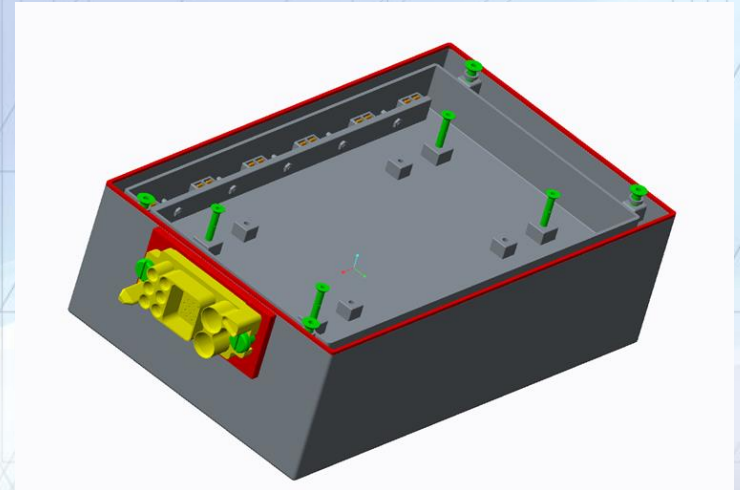
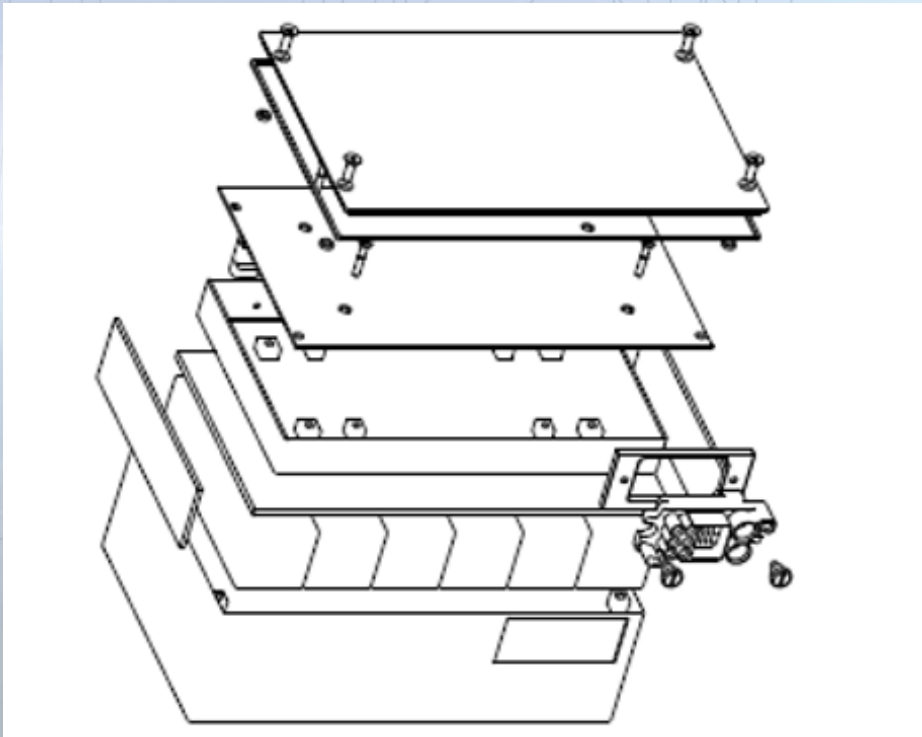
Motorkerékpár

- BMS
- Autóiparban szabványosított csatlakozók
- Por-víz-rázkódásvédelem
- Kompakt kialakítás

Az egységesített 50 V 12 Ah energiatároló rendszer elem

- Akkumulátor-egység terv

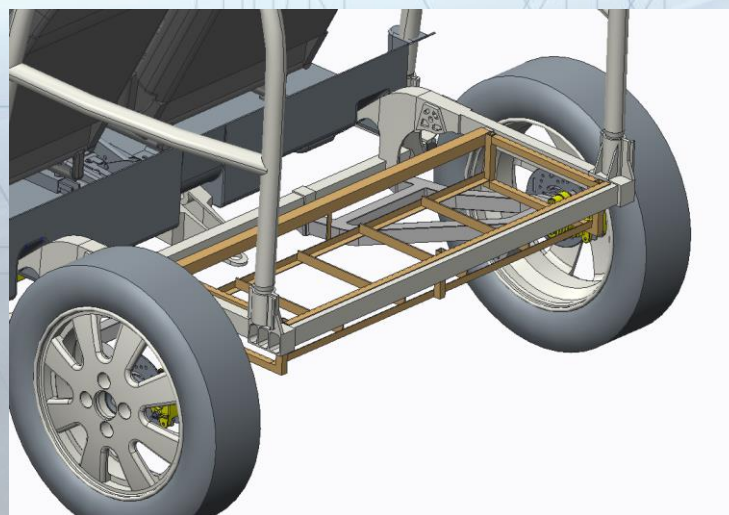

Az egységesített energiatároló rendszer elem

- Megvalósult akkumulátor-egység

Akkumulátorok, elhelyezésük járműben

Mobil tápegység fejlesztése próbapadhoz 400 V 16 kWh

50V 40 Ah egységesített mobil csomagokkal, saját fejlesztésű
töltéskegyenlítővel és cellánként töltésfelügyelettel

MÉRŐRENDSZER ÉS FEJLESZTÉSE TELJES JÁRMŰHAJTÁS VIZSGÁLATÁHOZ

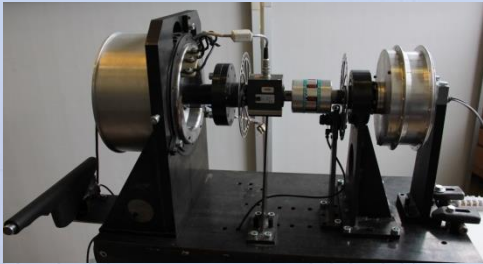
Varga Zoltán

A mérőrendszer felépítése

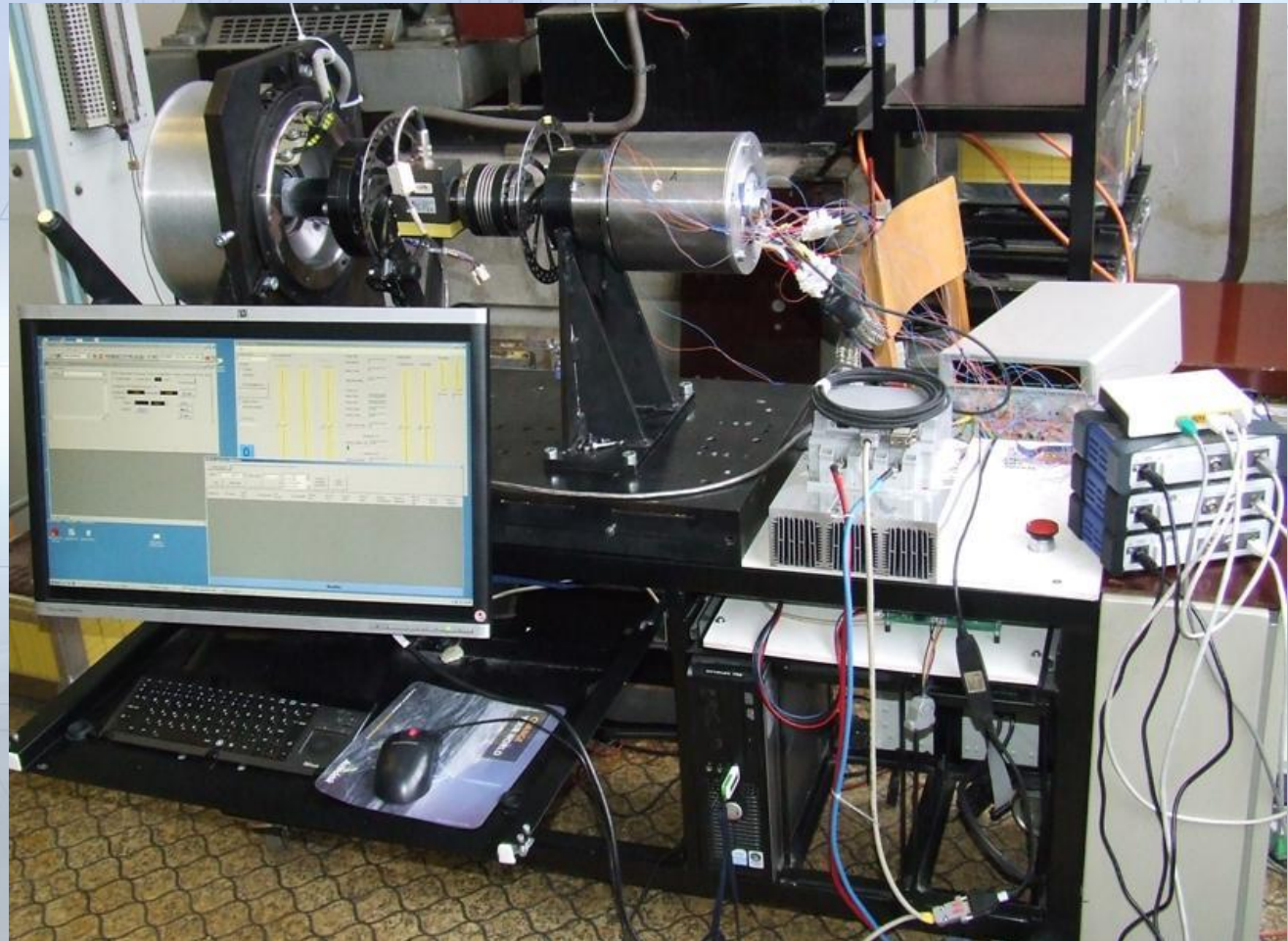
- Minden munkacsoport saját mérőeszközökkel rendelkezik
- A motorok önálló és saját szabályozóval történő mérésére egy 30/40 kW-200 Nm-12 000 f/p jellemzőkkel rendelkező számítógép-vezérlésű próbapad áll rendelkezésre.
- A teljes hajtásrendszer mérésére egy nagyteljesítményű próbapad és egy kapcsolódó HIL rendszer fejlesztése folyamatban van

A jelenleg használt próbapad

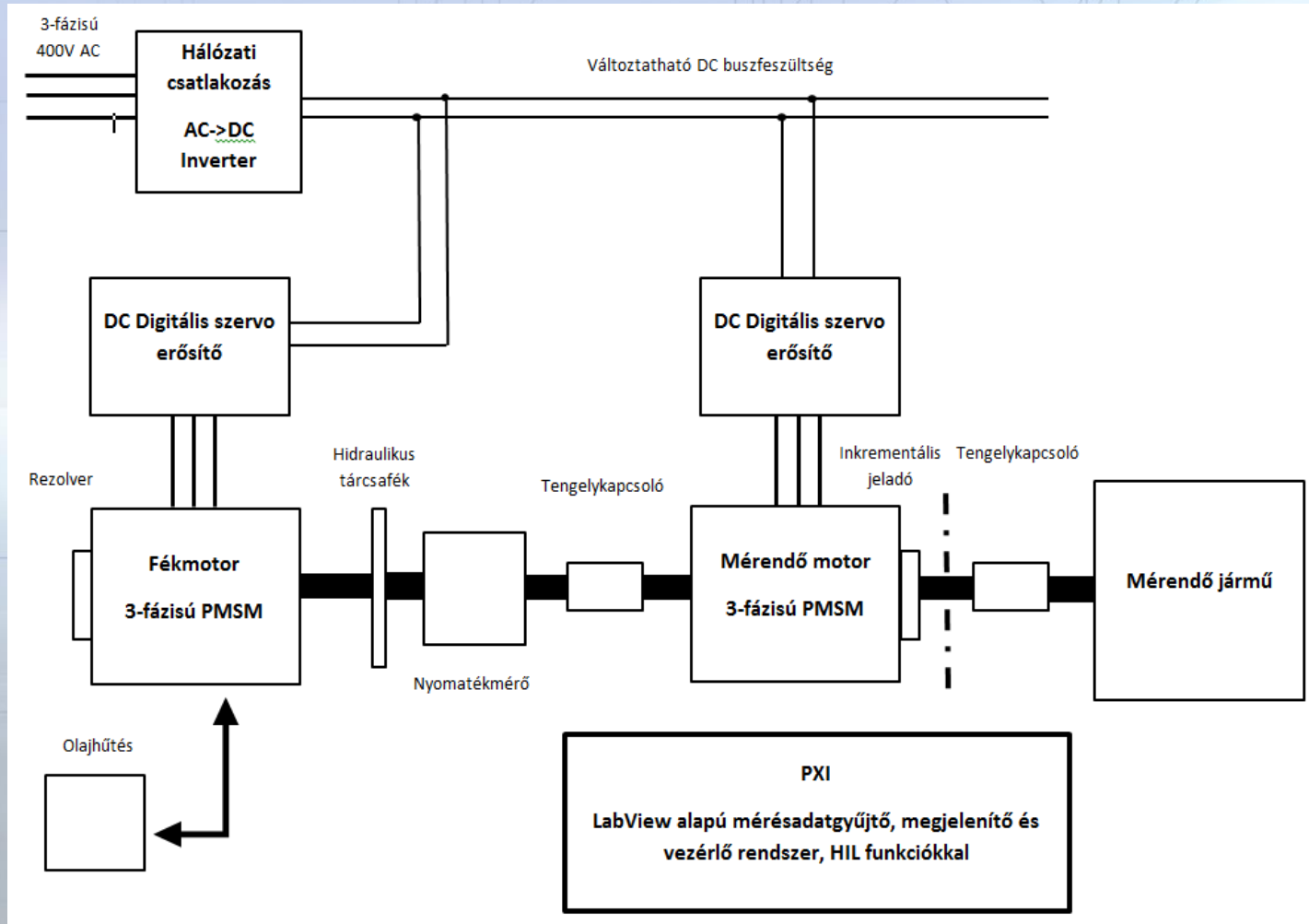

30/40 kW
200 Nm
12 000 f/p
Programvezérelhető
Labview platform
400 V 40 Ah lítium a.
DC táplálás

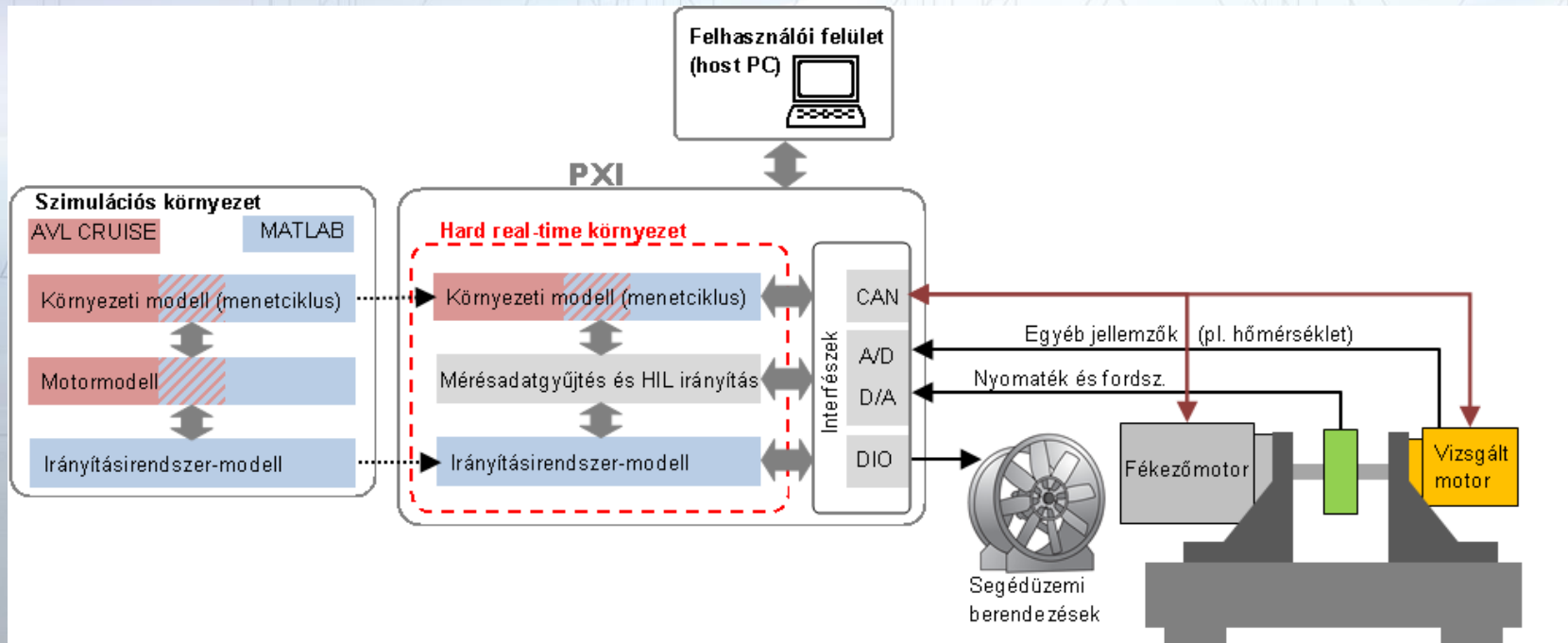
A tervezett próbapad felépítése (Szakállas Gábor)

A tervezett HIL rendszer felépítése (Kuslits Márton)

A HIL-rendszert kiszolgáló számítógépnek (PXI) valós időben kell futtatnia a környezetet (menetciklus, hajtáslánc, vezető, stb.) és a jármű irányítási rendszerét leíró szimulációs modelleket, ill. az irányítási rendszer tekintetében a vezérlőegység szerepét is el kell látnia.

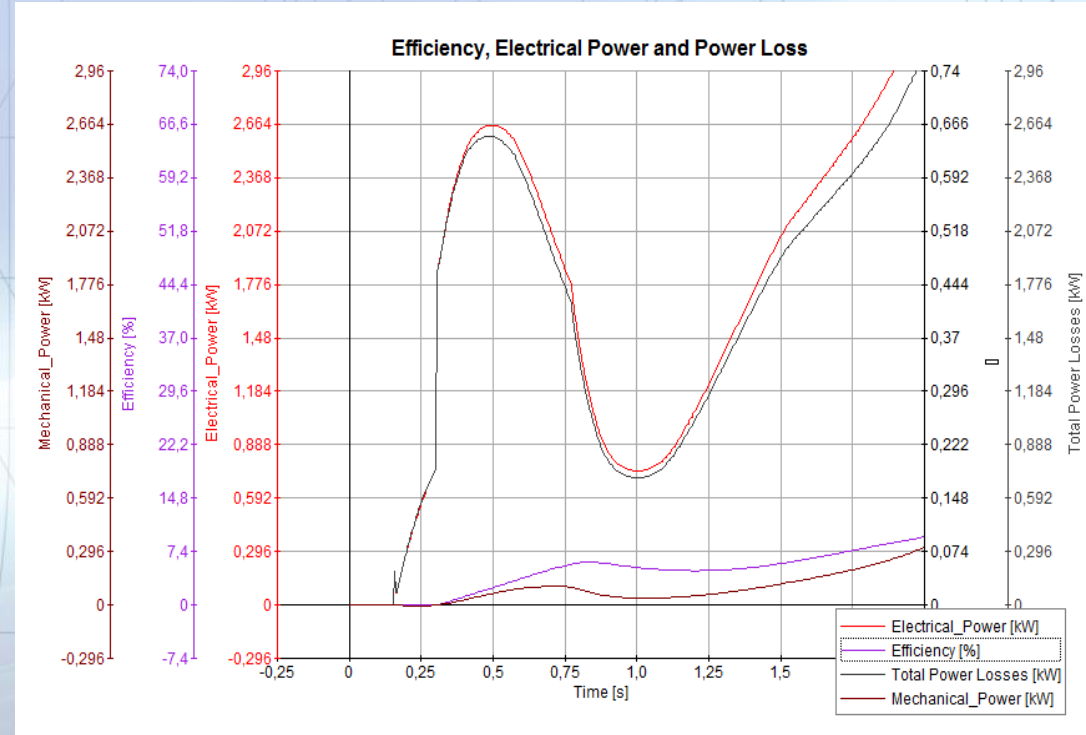
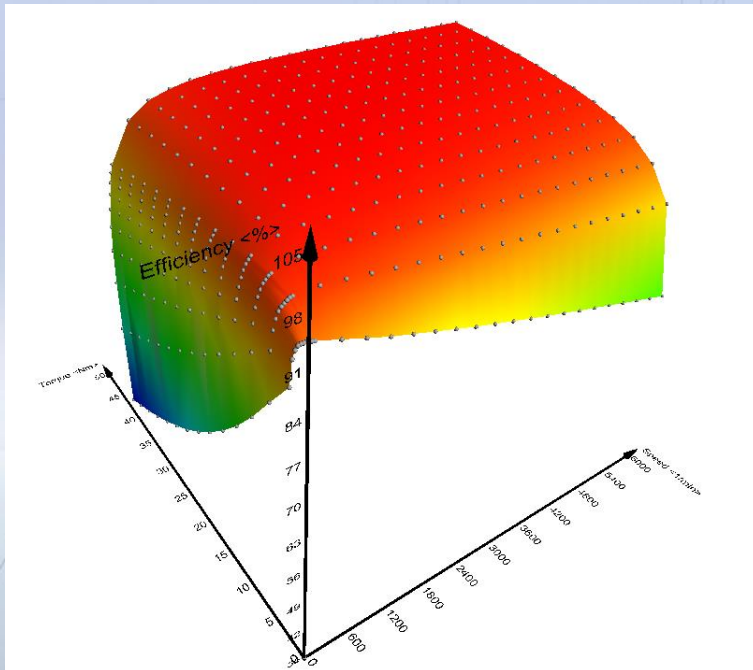
Az említett modelleket előzetesen MATLAB/Simulink, ill. AVL CRUISE környezetben tervezzük felépíteni és vizsgálni.

JÁRMŰSZIMULÁCIÓS KÖRNYEZET ALKALMAZÁSAI

Varga Zoltán

Jármű motorok hatásfok mezőinek szimulációja

PMSM HATÁSFOKMEZŐ (INFOLYTICA)

INDÍTÁSI SZAKASZ SORÁN
FELLÉPŐ VESZTESÉGTELJESÍTMÉNY VIZSGÁLAT

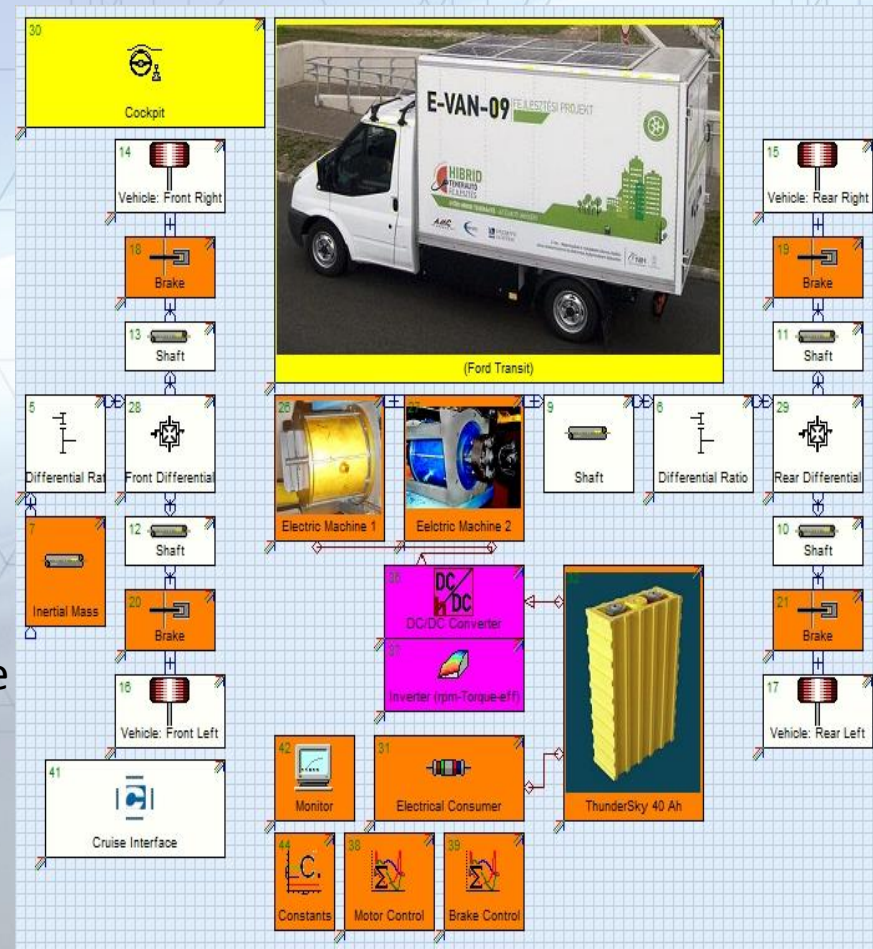
Jármű hajtás rendszerek és elemek modellezése és szimulációja AVL Cruise felhasználói szoftverrel (Lakatos István)

Jármű hajtásláncok modellezése

- Villamos hajtású hasznongjármű
- Versenyautó (Shell Ecomarathon)
- Város személyszállító
- Tanulmány járművek

Hajtáselemek modellezése

- Akkumulátor modell fejlesztés
- PMS motor modell fejlesztés
- Hajtóművek részterhelési modellezése

A FEJLESZTÉSEK LEHETSÉGES ALKALMAZÁSI TERÜLETEI

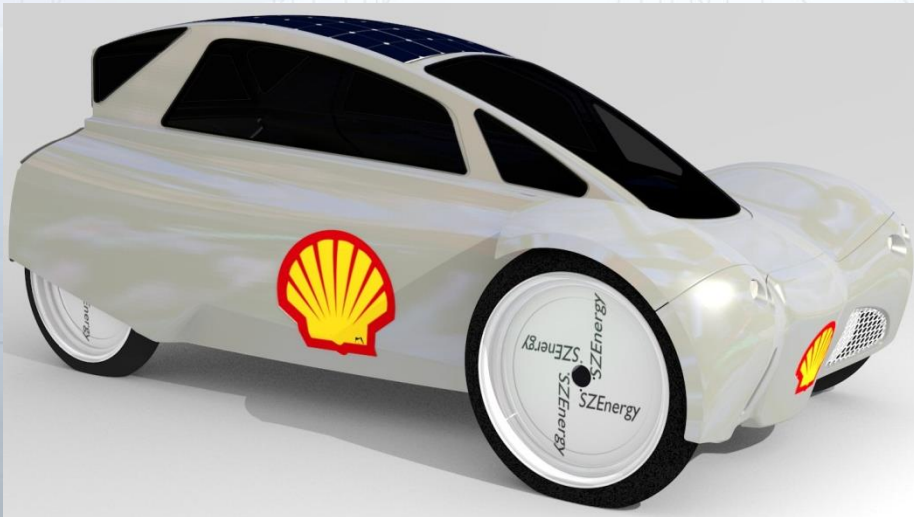
Varga Zoltán-Kuslits Márton

A fejlesztési tevékenység alkalmazási lehetőségei

- A fejlesztés eredményei közvetlenül ipari szinten nem alkalmazhatók. Ehhez együttműködő fejlesztés szükséges a megvalósítást vállaló intézménnyel, vállalattal.
- A fejlesztés elsősorban a közúti járművek hajtására összpontosít.
- A fenti területen kívül is találhatók olyan alkalmazási lehetőségek, amelyek illeszkednek a vázolt fejlesztési tevékenységhez: vasúti járművek, ipari felhasználások, egyedi szállító eszközök, mezőgazdasági gépek, járművek nem hajtáshoz kapcsolódó rendszerei.

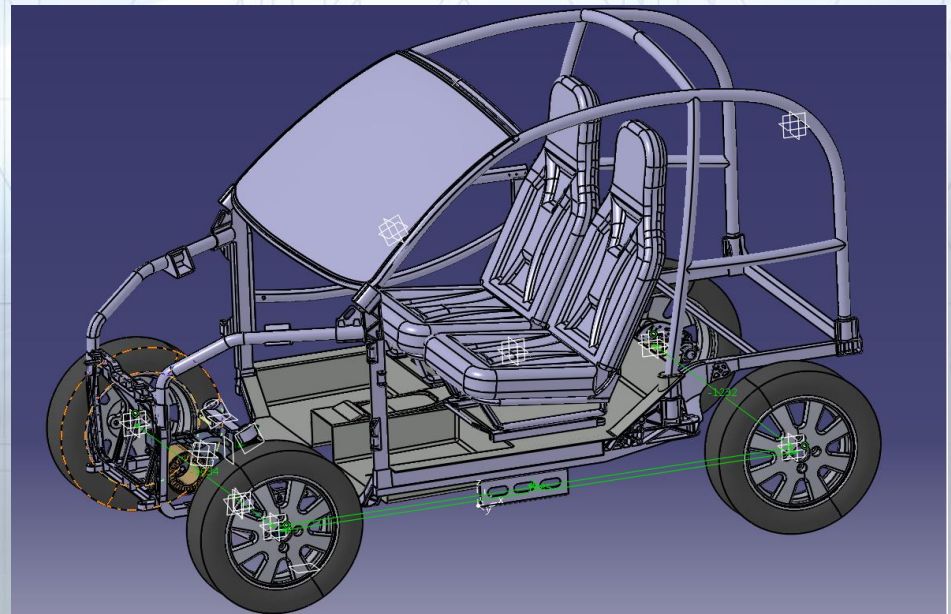
Villamos hajtású versenyautók
Hajtásrendszer
Energiatárolás
Írányítás
Telemetria

- **Felépítés:**
  - térhálós alumínium cső váz
  - karbon kompozit karosszéria
  - napelem segédtöltés
- **Adatok:**
  - Súly: 85kg
  - 3kW BLDC motor >90% hatásfok
  - 48V Li-ion akkumulátor, saját fejlesztésű BMS
  - 0,65m² monokristályos napelem cellák

- Villamos hajtású városi személyszállító jármű (Czeplédi Dávid)
- Saját fejlesztésű elemek:
  - Motor
  - Szabályzó
  - CAN BUS
  - Akkumulátor r.
  - Napelemes töltő
  - Járműirányítás
  - Karosszéria

Villamos hajtású városi személyszállító jármű

- 2 személy
- 15 kW
- 70-80 km/h
- 3x 12 Ah 250V
- Napelemes tető

- Hibrid hajtású városi teherszállító jármű

E-VAN-09

Fordt Transit 3,5 t
77kw dízel

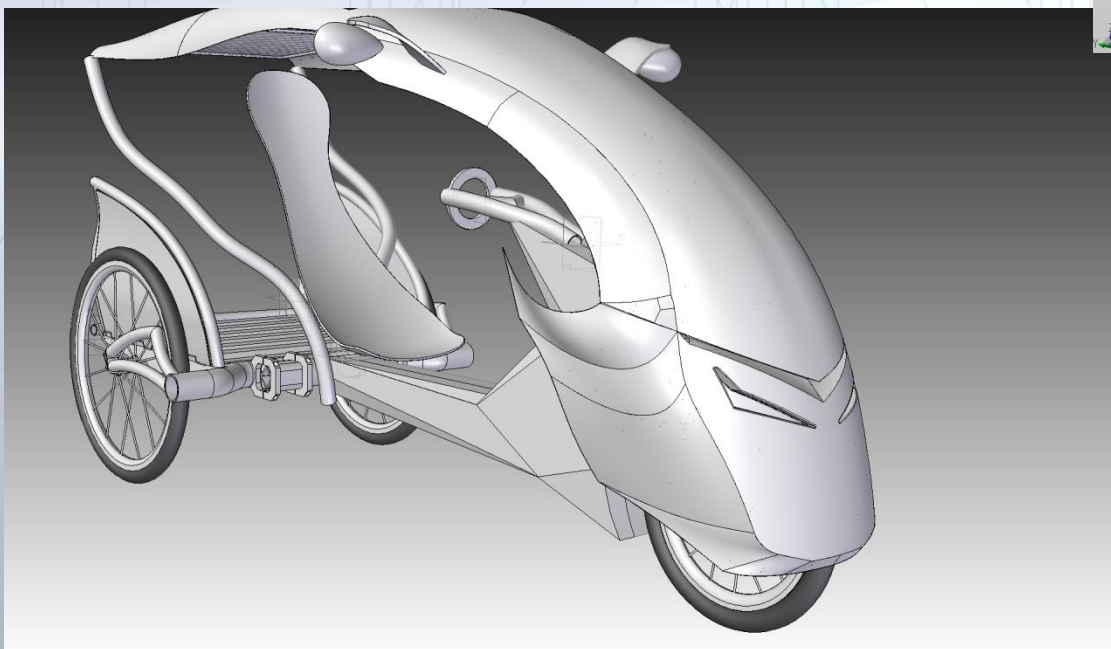
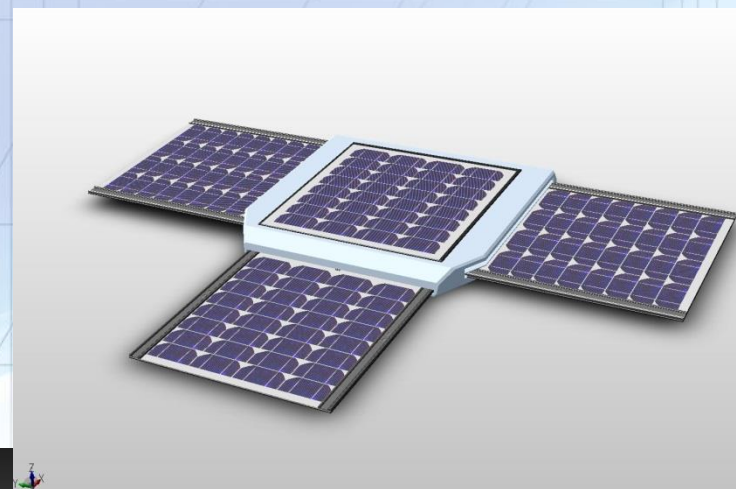
Villamos hajtás

- 2x30/40 kW PMS motor
- 400 V 40 Ah litium akkumulátor
- Hajtásirányítás
- CAN-BUS

EH szervokormány

Tanulmány városi járműre: 3 kerekű, villamosan és pedállal hajtott könnyű jármű

Oszcilláló kerékfelfüggesztés
Pedálgenerátor
Kihúzható napelem tető

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Varga Zoltán

*Széchenyi István Egyetem Járműipari Kutató Központ,
Közúti és Vasúti Járművek Tanszék*

Kapcsolat

Email: vargaz@sze.hu

Tel.: +36 20 55 76 555

JÁRMŰIPARI FELSŐOKTATÁSI ÉS KUTATÁSI EGYÜTTMŰKÖDÉS

TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0002

HIBRID ÉS ELEKTROMOS JÁRMŰVEK FEJLESZTÉSÉT MEGALAPOZÓ KUTATÁSOK

TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0012

„SMARTER TRANSPORT” KOOPERATÍV KÖZLEKEDÉSI RENDSZEREK INFOKOMMUNIKÁCIÓS TÁMOGATÁSA

TÁMOP-4.2.2.C-11/1/KONV-2012-0012

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.